

Programy komputerowe wspomagające pracę bibliotekarza

Wielu bibliotekarzy szkolnych niepokoi myśl, że ich biblioteka odstaje od wizji biblioteki XXI wieku i że nie spełnia wymagań władz oświatowych opublikowanych w *Biblioteczce Reformy*¹. Kiedy mówimy o bibliotece jako o nowoczesnym centrum informacji, mamy na myśli skomputeryzowaną instytucję. Co oznacza komputeryzacja biblioteki? Proponuję przytoczyć jedną z definicji: *Przez komputeryzację biblioteki należy rozumieć przede wszystkim implementację jednego z systemów bibliotecznych, który automatyzuje podstawowe funkcje, takie jak gromadzenie, udostępnianie, wyszukiwanie, opracowanie zbiorów, statystyki*².

Niestety, często bibliotekarze nie wiedzą, jak zabrać się za spoczywające na nich zadanie komputeryzacji biblioteki. Ciągłe jeszcze wielu z nich nie ma wystarczającej wiedzy i brak im podstawowych umiejętności potrzebnych do obsługi komputera. Nierzadko trzeba przełamać pewne stereotypy i bariery psychiczne. Na początek warto uświadomić sobie, co daje komputeryzacja biblioteki. Korzyści jest wiele:

- szybkość i łatwość dotarcia do informacji o potrzebnych dokumentach,
- dostęp do szerszej informacji,
- szybkość i łatwość dotarcia do informacji o czytelnikach,
- szybkie wypożyczanie (niektóre programy dają możliwość rezerwacji materiałów przez sieć),
- intensywniejsze wykorzystanie kartotek,
- możliwość otrzymania natychmiastowej informacji o dostępności książki i wiedzy o tym, kto ją wypożyczył,
- możliwość monitorowania wypożyczeń, sporządzania raportów zaległości,
- więcej czasu na pracę pedagogiczną (np. pracochłonne statystyki wykonuje komputer),
- skrócenie czasu zamknięcia biblioteki z powodu skontrum,
- wzrost atrakcyjności biblioteki dla uczniów,
- podniesienie prestiżu biblioteki (biblioteka skomputeryzowana to atut szkoły),
- przygotowanie młodzieży do korzystania ze skomputeryzowanych bibliotek wyższych uczelni³.

Jeśli już zapadnie decyzja o kompleksowym skomputeryzowaniu biblioteki, należy z rozumą przygoto-

wać projekt komputeryzacji. Określając odpowiednią strategię działań, trzeba uwzględnić sytuację konkretnej placówki. Planując potrzeby finansowe dla tego przedsięwzięcia, gros środków finansowych należy przeznaczyć na zakup odpowiedniego programu bibliotecznego i prawdopodobnie dodatkowego komputera dla bibliotekarza. Dobrze jest uwzględnić koszt szkolenia przygotowującego nauczyciela do pracy z wybranym programem komputerowym. Należy również pamiętać, że wdrożenie systemu będzie wymagało wiele czasu bibliotekarza. Przy okazji warto wspomnieć, że podobne zadania stoją przed wieloma bibliotekami szkolnymi, które przed laty zainstalowały oprogramowanie biblioteczne o znacznie mniejszych możliwościach niż mają oprogramowania dostępne obecnie i po dziś dzień korzystają z komputerów, których już nie można zmodernizować.

Sprawa wyboru odpowiedniego programu bibliotecznego jest głównym tematem tego artykułu. Jednym z najczęściej użytkowanych w bibliotekach szkolnych jest rozwijany od lat program **MOL**⁴ produkowany przez firmę MOL Sp. z o.o., a którego dystrybutorem jest firma VULCAN. Powstał on specjalnie dla bibliotek szkolnych. Jego najnowsza wersja nosi nazwę **MOL Optimum**, poprzednia MOL 2000+. Interfejs tego programu umożliwia intuicyjną obsługę. Wielu bibliotekarzy doceni z pewnością możliwość szybkiego sporządzania opisów bibliograficznych dzięki możliwości pobierania ich z internetowej bazy Biblioteki Narodowej (dla tych, którzy nie mają szybkiego łącza z Internetem są one dostępne na wydanej przez Bibliotekę Narodową płycie CD), listy haseł przedmiotowych oraz listy autorów. Co jest dziś istotne – program pozwala podpiąć do szkolnej witryny WWW pełen dostęp do katalogu biblioteki. W ten sposób katalog biblioteki jest dostępny nie tylko w szkolnej sieci, ale za pośrednictwem Internetu również poza szkołą. Oprogramowanie może być stosowane w bibliotece obsługującej jedną szkołę lub zespół szkół. Warto wspomnieć, że firma MOL Sp. z o. o. specjalizuje się w oprogramowaniu bibliotecznym. Jej inne produkty to *Libra 2000* i *Patron 2* przeznaczone dla mniejszych, średnich i dużych bibliotek publicznych, bibliotek pedagogicznych oraz akademickich.

1 *Ministerstwo Edukacji Narodowej o bibliotekach*. Warszawa 2000, s. 3, w: *Biblioteczka Reformy* nr 25

2 Mirosława Bogacz: *Vademecum skomputeryzowanego nauczyciela bibliotekarza*. Warszawa 2005, s. 34

3 Mirosława Bogacz: *Vademecum...*, op. cit. s. 35

4 [dostęp 22.07.2007] Dostępny w World Wide Web: <http://www.vulcan.edu.pl/optimum/mol.html>

Ciekawą ofertą są **Zintegrowane Systemy Biblioteczne SOWA**⁵ skierowane do różnych bibliotek. Ich producentem jest firma SOKRATES-software. Firma przygotowała także wersję dla bibliotek szkolnych. Oprogramowanie Zintegrowane Systemy Biblioteczne SOWA jest oferowane w pakietach pozwalających wybrać najlepsze rozwiązanie dla danej biblioteki. W zależności od pakietu dysponujemy innym zakresem zautomatyzowanych procesów bibliotecznych, innym formatem katalogowania i dostosowanym do wybranego modelu rozwiązaniem technicznym. Aby dokonać wyboru pakietu, należy określić najlepszy dla biblioteki format katalogowania oraz czynności, które chcemy zautomatyzować. Powinniśmy ustalić również, jak chcemy zorganizować pracę biblioteki. Pakiety są zbudowane z modułów, które można wdrażać stopniowo i w ten sposób poszerzać możliwości biblioteki. Na uwagę zasługują pakiety umożliwiające outsourcing obsługi biblioteki. Jest to oferta dla bibliotek, które nie dysponują odpowiednim sprzętem, żeby skomputeryzować wszystkie potrzebne procesy biblioteczne i nie mają na ten cel środków finansowych. Oprogramowanie i bazy danych są wtedy umieszczone na serwerach firmy SOKRATES-software. Biblioteka ma do nich dostęp przez Internet. Korzystający z tego oprogramowania mogą bezpłatnie pobierać przez Internet opisy z baz Biblioteki Narodowej.

Innym programem, który można spotkać w bibliotekach szkolnych jest program **Co-Liber** firmy Exell. Wyróżnia go przyjazny interfejs użytkownika, prosta obsługa. Program ten ma podobne możliwości do opisanych powyżej, brak jednak informacji na temat udostępnienia katalogów w wersji online. Biblioteki szkolne mogą nabyć wersję edukacyjną po znacznie niższej cenie.

Zasłużoną estymą wśród bibliotekarzy cieszy się program **MAK**. Został on opracowany przez Dział Przetwarzania Danych Biblioteki Narodowej. Ma przejrzystą strukturę, jest łatwy i szybki w obsłudze. Stosowany jest w bibliotekach publicznych, naukowych, kościelnych, pedagogicznych, także przez Mediotekę Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Po dokupieniu odpowiedniego oprogramowania katalogi mogą być widoczne w Internecie.

Specjalnie dla szkół powstał program **Biblioteka** firmy ProgMan, mający wiele funkcji, łącznie z dostępem do katalogu i możliwością rezerwacji przez Internet. Produkt firmy Jezyk Software – program **BIBLOS** umożliwia kompleksową obsługę niewielkich i średnich bibliotek. Jest prosty w obsłudze dla osób, które mają małe doświadczenie w pracy z komputerem. Również program **Biblioteka „Biały Kruk”** jest prosty w obsłudze. Występuje w trzech wersjach w zależności od liczby woluminów. Dodatkowo uzupełniany jest o bezpłatny program „Katalog”, który służy do udostępniania informacji o zbiorach bibliotecznych oraz czytelnictwie.

Oczywiście nie są to wszystkie przykłady oprogramowania komercyjnego umożliwiającego komputeryzację biblioteki. Zdarza się też, że w bibliotece szkolnej korzysta się z programu mało znanej firmy istniejącej w danym regionie.

Warto wspomnieć jeszcze o oprogramowaniu typu *freeware*, czyli rozprowadzanym nieodpłatnie. Często zdarza się, że dane oprogramowanie jest darmowe dla osób indywidualnych lub placówek stosujących je w celach edukacyjnych, a wymaga opłaty, jeśli jest wykorzystywane w celach komercyjnych.

Do znanych programów typu *freeware* należy **Biblioteka Szkolna wersja 3.1**⁵. Program ten można wykorzystać do katalogowania książek i innych typów wydawnictw, rejestracji czytelników, kontroli stanu wypożyczeń oraz zliczania statystyki czytelniczej w mniejszych bibliotekach, zwłaszcza szkolnych. Można jednak z niego korzystać, jeśli dysponuje się licencją na program Microsoft Access. Swoich zwolenników ma darmowy program biblioteczny **Mateusz**, wykorzystywany w wielu bibliotekach publicznych oraz szkolnych. Umożliwia on zdalną obsługę konta bibliotecznego za pomocą SMS-ów. Co więcej, wykorzystuje bezpłatny program do obsługi baz danych.

Programy dostępne nieodpłatnie, mogą wydawać się bardzo atrakcyjne. Niektóre z nich są proste w obsłudze. Należy jednak pamiętać, że często mają znacznie mniej funkcji, a więc nie zapewnią automatyzacji w oczekiwanim przez nas stopniu. Rzadko też zdarza się, że biblioteka szkolna ma wsparcie informatyka, który mógłby zadbać o prawidłowe działanie takich programów.

Na koniec chciałabym zwrócić uwagę na ważną sprawę. Komputeryzacja biblioteki szkolnej to nie jednorazowy wydatek związany z zakupem programu i komputerów. W kolejnych latach dochodzą koszty za użytkowanie danego oprogramowania. Są to tzw. abonamenty roczne, których wysokość zależy często od liczby uczniów w szkole. Poza tym każda aktualizacja programu jest również często płatna oddzielnie. Należy też liczyć się z koniecznością modernizacji komputerów w następnych latach, zakupem dodatkowego wyposażenia. Aktualizacje stosowanego oprogramowania, mogą pociągać za sobą potrzebę zwiększenia pamięci operacyjnej stosowanych komputerów, a powiększająca się baza danych, może wymagać dodatkowych dysków twardych. Oznacza to, że na kolejny rok szkolny w budżecie biblioteki trzeba zaplanować dodatkowe pieniądze.

Marta Jasińska

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie
Wydział Opracowywania Zbiorów

5 [dostęp 23.07.2007] Dostępny w World Wide Web: http://www.sokrates.pl/?q=syst_s_pakiety

6 [dostęp 23.07.2007] Dostępny w World Wide http://biblioteka.ociizk.waw.pl/prog_bib.html